

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Yhteistyö kansalaisyhteiskunnan, erityisesti antirasistista työtä tekevien ihmisoikeusjärjestöjen, kanssa on erittäin tärkeää toimenpideohjelman mahdollisimman tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi. Lisäksi aihe huomioiden on erityisen tärkeää, että toimenpiteet perustuvat tutkittuun tietoon ja tieteeseen, ja että aiheen asiantuntijoiden ja tutkijoiden syvällistä ymmärrystä hyödynnetään läpi prosessin.

Toimenpideohjelman toimeenpanoa varten on tärkeää perustaa monipuolisesti erilaisista toimijoista koostuva seurantaryhmä. Seurantaryhmässä em. toimijoiden osallistaminen on erityisen tärkeää.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Intersektionaalinen eli risteävän ja moniperusteisen syrjinnän huomioiva lähestymistapa on ensiarvoisen tärkeää toimenpideohjelman kaikilla osa-alueilla. Antirasistinen työ on tehokasta vain silloin, jos samalla otetaan huomioon muut yksilön yhteiskunnalliseen asemaan mahdollisesti vaikuttavat tekijät, joita voivat olla mm. sukupuoli, ikä, vammaisuus, sosioekonominen asema jne.

NYTKIS ry painottaa, että sukupuolen vaikutus rasistiseen syrjintään on otettava huomioon läpileikkaavasti toimenpideohjelman kaikilla osa-alueilla. On hienoa, että luonnoksessa sukupuolen vaikutukset rasismia kokevien henkilöiden asemaan ja mahdollisuuksiin on huomioitu erityisesti varhaiskasvatusta, koulutusta, liikuntaa (luku 5) sekä työelämää (luku 6) koskevissa luvuissa, erityisesti toimenpiteellä maahan muuttaneiden naisten työllisyyden tukemiseksi. Tämä on tärkeä erityiskysymys, sillä kuten toimenpideohjelman luonnoksessakin todetaan, maahan muuttaneilla

naisilla työllisyysasteen ero verrattuna Suomessa syntyneisiin on peräti 21,6 prosenttiyksikköä (vrt. 9,3 %-yks. maahan muuttaneilla miehillä).

Työmarkkinoille pääsyn esteiden ja hidasteiden purkamiseen on osoitettava riittävästi resursseja. Työelämässä aliedustettujen ryhmien saaminen työelämän piiriin ei kuitenkaan riitä, mikäli työelämän rasistisiin ja syrjiviin asenteisiin ja rakenteisiin ei puututa. Yksi konkreettinen keino edistää mm. maahan muuttaneiden naisten työelämässä pysymistä ja viihtymistä on rasistiseen syrjintään puuttuminen ja sen huomioiminen paremmin tasa-arvolain velvoittamissa työpaikkojen tasa-arvosuunnitelmissa.

On tärkeää, että maahan muuttaneiden naisten koulutustarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota osana heidän kotoutumisprosessiaan. NYTKIS ry huomauttaa, että vaikka maahan muuttaneiden äitien työllistymisen tukeminen on erittäin tärkeää, yhtä lailla tärkeää on tukea maahan muuttaneiden naisten työnsaantia ylipäättään, riippumatta perhestatuksesta. Tämä vaatii TE-toimistoista kunnille siirtyvien asiantuntijoiden koulutusta myös rasismin ja sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän usein päällekkäisestä luonteesta. Myös muiden syrjintäperusteiden, esimerkiksi iän ja vammaisuuden, kattavampi huomioiminen työelämää tukevissa palveluissa on tärkeää.

Maahan muuttaneiden naisten osallistumista julkiseen elämään voisi kiinnittää enemmän huomiota toimenpideohjelmassa. Kuten toimenpideohjelman luonnoksessakin todetaan, myös CEDAW on suosittanut vuonna 2022, että Suomen tulisi parantaa maahanmuuttajanaisten osallistumista poliittiseen ja julkiseen elämään, sekä pääsyä hyvin palkattuihin töihin. On tärkeää, että hallitus tekee kaikkensa tämän suosituksen täyttämiseksi.

Tyttöjen ja nuorten naisten koulutuksen osalta on tärkeää kiinnittää huomiota oppimisympäristöjen olosuhteisiin ja turvallisuuteen. Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan lähes puolet 8.–9.-luokkalaisista tytöistä ja toisella asteella opiskelevista nuorista naisista on kokenut seksuaalista häirintää koulussa, ja kokemukset ovat vieläkin yleisempiä vähemmistöihin kuuluvilla tytöillä. Asian ratkaisemisen suhteen keskeistä on erityisesti opettajien kouluttaminen antirasismiin ja sukupuoleen perustuvaan syrjintään liittyvistä teemoista, sekä yhdenvertaisuusteemojen integroiminen vahvemmin oppimateriaaleihin. Opettajien kouluttaminen on tärkeää myös siksi, että opettajien (usein tiedostamattomat) rasistiset asenteet ja ennakkoluulot vaikuttavat negatiivisesti maahan muuttaneiden oppilaiden ylioppilaskokeiden arviointiin sekä näiden opiskelu- ja uravalintoihin (Sahlström & Silliman, 2024).

Tärkeää on myös panostaa koulujen opinto-ohjaajien kouluttamiseen antirasismista ja tiedostamattomista ennako-oletuksista. Laadukkaalla ja tiedostavalla opinto-ohjauksella voidaan varmistaa, että yhä useampi erilaisista taustoista tuleva nuori pystyy hyödyntämään potentiaaliaan ja kiinnostuksenkohteitaan ilman, että mahdolliset ennako-oletukset esimerkiksi tämän sukupuolesta tai etnisestä taustasta vaikuttaa tämän kohtaamaan ohjaukseen.

Koulutuksen ja työelämän lisäksi sukupuoleen perustuvan syrjinnän ja rasismien yhteisvaikutus olisi tarpeen huomioida luvuissa 4 (yhteiskunnallinen ilmapiiri ja keskustelu) ja 7 (rasistisen häirinnän ja väkivallan torjunta). Erityisesti jälkimmäisen osalta sukupuolinäkökulman puuttuminen on hälyttävää, sillä häirintä ja väkivalta ovat ilmiöinä erittäin sukupuolittuneet, ja Suomi on sitoutunut sukupuolittuneen ja seksuaalisen väkivallan vastaiseen työhön niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Myös CEDAW-komitea on 2022 Suomelle antamissaan suosituksissa suosittanut, että Suomen tulee ryhtyä toimiin sukupuoleen liittyvän vihapuheen kriminalisoimiseksi, mukaan lukien maahanmuuttajanaisiin ja kansallisiin vähemmistöihin kuuluviin naisiin kohdistuva vihapuhe. Vihapuheella on negatiivisia vaikutuksia demokratiaan, koska sillä on vaikutusta naisten ja vähemmistöihin kuuluvien halukkuuteen toimia politiikassa ja asettua ehdoille vaaleissa.

Luvussa 4 (yhteiskunnallinen ilmapiiri ja keskustelu) osalta NYTKIS ry toivoo niin ikään sukupuoleen perustuvan ja rasistisen syrjinnän päällekkäisyyden kattavampaa huomioimista. Toivottavaa on, että vuosittaisiin pyöreän pöydän keskusteluihin teemaksi valittaisiin tarkastelujaksolla vähintään kerran sukupuolten tasa-arvoa rasismien vastaisessa työssä käsittelevä teema. Lisäksi saman asiakohdan dialogien osalta toivottavaa on läpinäkyvyys ja ennakoitavuus aihevalinnan suhteen, ja tässä toivottavaa on kansalaisyhteiskunnan konsultointi aiheita valittaessa.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

NYTKIS ry peräänkuuluttaa, että uuden toimintaohjelman lisäksi 2021–2023 rasisminvastaisesta toimintaohjelmasta tulee tehdä arviointi, jonka puuttuvat toimenpiteet pannaan täytäntöön osana hallituksen lupaamaa yhdenvertaisuustyötä.

Lisäksi on tärkeää varmistaa, että laadukasta tietoa ja koulutusta sukupuolten tasa-arvoon, naisten oikeuksiin ja sukupuolistuneeseen väkivaltaan, mukaan lukien lähisuhdeväkivaltaan, liittyvistä teemoista lisätään Suomeen muuttaneiden henkilöiden kotouttamisprosessissa.

NYTKIS ry katsoo, että maalittamisen rikosoikeudellinen sääntely ja arviomuistion ehdotus maalittamisen säätämisestä erikseen kriminalisoitavaksi on yksi tärkeä toimi osana CEDAW-komitean suosituksen täytäntöönpanoa. Erityisen tärkeänä pidämme yhteiskunnallisesti aktiivisten henkilöiden sisällyttämistä Oikeusministeriön vuoden 2022 arviomuistion ehdotuksiin rikoslain pykälään, sillä katsomme sen olevan erityisesti poliittisesti aktiivisten naisten asemaa vahvistava toimi. Toimenpideohjelman näkökulmasta tämä on tärkeää myös siksi, että poliitikkoihin kohdistuvan vihapuheen ja verkkohäirinnän on useissa tutkimuksissa todettu kohdistuvan korostuneesti naisiin, jotka ovat nuoria ja/tai kuuluvat yhteen tai useampaan vähemmistöön. Rasismia kohtaavilla naisilla vihapuheen kohteeksi joutumisen riski on vakava. Lisäksi on todettu, että vihapuhe vaikuttaa myös poliitikkojen haluun puolustaa ihmisoikeuksia, erityisesti maahan muuttaneiden henkilöiden ja pakolaisten asemasta puhumista vältellään. Lisäksi mainittakoon, että

naisiin kohdistuvan vihapuheen erityispiirre on seksuaalisella väkivallalla uhkaaminen, ja sillä on erityisen hiljentävä vaikutus.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

-

Muut kommentit

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismien torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä.

On ensiarvoisen tärkeää, että hallitus ryhtyy kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin sen puolesta, että Suomi ei ainoastaan torju rasismia, vaan panostaa rasististen asenteiden ja rakenteiden purkamiseen yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Keskeinen kysymys on puuttua rasismiin aktiivisesti jokaisella yhteiskunnan tasolla ja varata antirasistiseen työhön riittävät resurssit. Tämä edellyttää aktiivisia ja konkreettisia toimia mm. johtavilta poliitikoilta kuten ministereiltä, sekä pitkäjänteistä ja ennakoivaa asennevaikuttamista. Avainasemassa on myös yhdenvertaisuustyötä tekevien kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kapasiteetin vahvistaminen ja toimintaedellytyksien tukeminen.

Erytisen tärkeänä NYTKIS ry pitää intersektionaalisen eli moniperustaisen syrjinnän ehkäisyä antirasistisessa työssä. Tämä tarkoittaa mm. sukupuoleen perustuvan syrjinnän huomioimista risteävästi muiden syrjinnän muotojen, ml. rasistisen syrjinnän, kanssa.

Tarkemmat kommentit olemme jättäneet vastauksena tarkennettuihin kysymyksiin.

Kakkola Silla
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry